

MISKEI ANTAL

A SZENT ÁBRAHÁM-MONOSTOR

I. Ulászló király 1440. október 10-én engedélyt adott arra, hogy az al-dunai Keve török elől menekülő lakói a Csepel-szigeten fekvő „Szent Ábrahám-egyház” körül letelepedhessenek.¹ A nevezetes eseményt Skarica Máté, Ráckeve első történetírója is megörökítette 1581-ben írt verses várostörténetében:

„Eleitől fogva egy Jámbortul
neveztettem az szent Ábrahámtul,
Ábrahámnak megygyes egyházátul
És Környülem való sok szép fáktul.

...

[a Ráczok] Kitalálják Ábrahám telekjét,
Megszállották békességes földét.”²

A két forráshely összevetése azt mutatja, hogy a vizsgálandó egyházi intézmény a híres ószövetségi pátriárka, Szent Ábrahám nevét viselte.

A jelen tanulmány arra keresi a választ, hogy a 13–16. századi iratok valóban hiteles módon tájékoztatnak-e az egykorú, illetve a közel egykorú időszak történéseiről. Megtudhatjuk-e belőlük, merre feküdt „Ábrahám megygyes egyház”-a, ki, mikor és milyen céllal alapította, illetve látta el birtokokkal?

Az Ábrahám-kultusz

Az Ószövetség kiemelkedő alakja, Ábrahám – eredeti nevén Ábrám – pátriárka Noé tizedik utóda. Neve héber eredetű, jelentése: „a népek atyja.” Életének legismertebb mozzanata, amikor feleségétől, Sárától született fiát,

---

¹ Árpád Múzeum. Ráckeve. Dokumentációs gyűjtemény. (A továbbiakban: ÁM Dok. gyűjt.) 69. 9.; Székesfehérvári Püspöki és Káptalani Levéltár. (A továbbiakban: SzfvPKL.) Magdics István irodalmi hagyatéka. Ltsz.: 1511. Nr. 67. *Magdics István: Diplomatarium Ráczkeviense. Ráczkevei Okmánytár. Székesfehérvár, 1888. 23–24.*; (A továbbiakban: *Magdics I.*, 1888.)

² Országos Széchényi Könyvtár. Kézirattár. (A továbbiakban: OSzKK) Fol. Hung. 2904. 3. fol. 1. és 4. fol. 1.; *Magdics I.*, 1888. 83. és 89.

Izsákot fel kellett áldoznia Izrael Istenének. Már előkészítette az oltárt, és kezébe vette a kést, amikor az Úr váratlanul megjelent neki, és így szólt hozzá: „Ne nyújtsd ki kezedet a fiú felé és ne árts neki. Most már tudom, hogy féled az Istent és egyetlen fiadat sem tagadtad meg tőlem.”³ A szóban forgó jelenet rendkívüli népszerűsége tett szert a keresztény ikonográfiában, s olyannyira kedvelté vált, hogy a 4. században szimbolikus értelmet kapott: Ábrahám áldozata Jézus Krisztus kereszthalálának, és ezzel együtt általában a halálnak lett a jelképe.⁴

A középkori Magyarországon a katolikus egyház október 6-án ünnepelte meg Szent Ábrahám napját. Hogy tisztelete ne menjen feledésbe, III. Béla király (1172–1196) Ábrahám pátriárka és felesége, Sára állítólagos temetkezési helyéről, a Hebron völgyéből szerzeteseket hívott a Kárpát-medencébe, s nekik adományozta a kőí bencés monostort.⁵ Nem kizárt, hogy a jövevények közül néhányan eljutottak a Csepel-sziget déli részére is, ahol uralkodói engedéllyel rövid időre megtelepedtek.

Historiográfiai áttekintés

Az említett egyházi intézményről az első ránk maradt hiteles dokumentum III. Ince pápa 1211. január 26-án Rómában kelt levele, amelyben a Szentatya felhatalmazta Péter győri püspököt, a tihanyi apátot és a vasvári prépostot, hogy vizsgálják ki Róbert veszprémi püspöknek a „Szent Ábrahám szerzetesek” („fratres de sancto Abraham”) ellen benyújtott panaszát. Noha az irat nem említi, de a férfiszerzetesek (fratres) jelenléte kétségtelenné teszi, hogy a kérdéses „egyház” monostor, vagy kisebbfajta apátság lehetett.⁶

³ Ter 22, 12.

⁴ Magyar Katolikus Lexikon. I. kötet. A–Bor. Főszerk.: *Diós István*. Bp., 1993. 24–26.; *Mező András*: A templomcím a magyar helységnevekben (11–15. század). Bp., 1996. 48–49. (METEM Könyvek 15.) Az Ábrahám-kultusz a 15. században sem szűnt meg Ráckeven. Az 1487-ben felszentelt Nagyboldogasszony-templom nyugati falának *Utolsó Itéletet* ábrázoló festményén Ábrahám pátriárka alvilági bírónaként jelenik meg, és ezzel éppúgy a halottkultuszra utal, mint a győri Szent Adalbert-prépostság cintermének középkori Ábrahám-kápolnája. A győri káptalan középkori temetőjének patrocíniumáról Györffy György értekezett: *Györffy György*. Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. II. kötet (Doboka, erdélyi Fehér, Esztergom, Fejér, Fogaras, Gömör és Győr megye). Bp., 1987. 589. és 595.

⁵ *Balanyi György*: A szerzetesség története. Bp., 1923. 157. (Szent István könyvek 6.); *Bálint Sándor*: Ünnepi kalendárium. 3. kötet. Bp., 1998. 400–404.

⁶ Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár. Decimae episcopales 1.; Magyar Országos Levéltár. (A továbbiakban: MOL) Diplomatikai Fényképgyűjtemény. 200 003.; Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Studio et opera *Georgii Fejér*. VII/5. Budae, 1841. 203–204. Nr. XCVIII. (A továbbiakban: CD.); A veszprémi püspökség római oklevéltára. I. kötet. Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. Tomus primus. Ed. a collegio historicorum Hungarorum Romano. Bp., 1896. 19–20. Nr. XXVI.; *Bártfai Szabó*

***

Amióta Ráckeven megindultak a helytörténeti kutatások, azóta a legkülönbözőbb elméletek születtek a monostor hollétével, alapításával és szerzeteseinek rendi hovatartozásával kapcsolatban. Bognár József 1843-ban úgy vélte, hogy Ábrahám pátriárka tisztelete gyakorlatilag egyidős őseink megtérésével: „Későbbben a keresztény hitre térvén eleink s Kewe földjén Ábrahám tiszteletére kápolnát emelvén ... Hogy Ráczkeve hajdan, a 14. század elején csak csekély falu volt és Ábrahám patriárka tiszteletére emelt kápolnáról és az e mellett lévő sok szép fákról Ábrahámfalvának nevezetett.”⁷

Tudomásunk szerint Pesty Frigyes jelentette ki először, hogy a rejtélyes Ábrahám-templom (!) Ráckeve és Szigetszentmárton között állt: „Szent Ábrahám Teleke egy kis falu, így nevezetve egy Sz. Ábrahám patriarchának szentelt templomról, mellynek romja a Ráczkeveiből Sziget Sz. Márton felé vezető ut mellől csak 1788-ban hordattak szét ...”⁸

Kétkötetes egyháztörténeti munkájában Rupp Jakab úgy fogalmazott, hogy a magyarok csak 1320-ban vették birtokukba az épületet: „Azonban Ráczkeve még Kis-Keve és sz. Ábrahám-telke neveken is fordul elő az ott, sz. Ábrahám pátriárka emlékére, emelt ősrégi templomtól nevezetve így... Ezen ráczok, miután a nevezett sz. Ábrahám-egyház már 1320-ban a magyaroké vala, 1487-ben ugyanott a bold. Szűz Mária emlékére építettek templomot.”⁹

Az 1320-as évszám valószínűleg szerb hagyományon alapszik, s könnyen elképzelhető, hogy nem a Szent Ábrahám-monostorra, hanem a Nagyboldogasszony-templomra vonatkozik. Legalábbis erre enged következtetni Knájtner János (1814–1873) egykori ráckevei lakos visszaemlékezése, aki 1861-ben a következőket jegyezte fel naplójában: „A Görög vagy

---

László: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002–1559-ig. Bp., 1938. 3. Nr. 11. (A továbbiakban: *Bártfai Szabó L.*, 1938.); *Bakács István*: Iratok Pest megye történetéhez. Oklevélregeszták 1002–1437. Bp., 1982. 30. Nr. 13. (Pest megye múltjából 5.) (A továbbiakban: *Bakács I.*, 1982.) A híres egyháztörténész, Balics Lajos az 1211. (nála: 1212.) évi oklevélben előforduló szerzeteseket a Mojs nádor alapította ciszterci Ábrahám-apátság (Tolna megye) lakóival azonosította. (*Balics Lajos*: A római katolikus egyház története Magyarországon. II/2. Bp., 1890. 226. 6. jegyzet.)

⁷ *Bognár József*: Csepel. In: Tudománytár. 14. kötet. Buda, 1843. 182–183. (A továbbiakban: *Bognár J.*, 1843.)

⁸ *Pesty Frigyes* kéziratosa helynévtárából. Pest–Pilis–Solt vármegye és kiegészítések. Szentendre, 1984. 310. (Pest Megyei Téka 6.)

⁹ *Rupp Jakab*: Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézményekre, vagyis a nevezetes városok, helységek s azokban létezett intézetek, püspökmegyék szerint rendezve. I. kötet. Pest, 1870. 255–256.

Rátz Templom készült 1320-ban. Risztits Pál Rátz Paptul halottam.”¹⁰ Ugyanígy vélekedett 1874-ben Kereskényi Gyula, Érd és Százhalombatta történetírója is.¹¹

Henszlmann Imre, a neves régész és művészettörténész 1863-ban ismertette azt a vörösmárvány feliratot, amely szerint a szerb templomot először 1320-ban festették ki („eandem ecclesiam adhuc in anno 1320 prima vice nobili pictura exornatam”).¹² Henszlmann kiváló kutató hírében állt, mégis elhallgatta Ludaics Miksa érveit, amelyet a hangyaszorgalmú ráckevei szerző két évvel korábban a Sürögöny című folyóiratban tett közzé.

Szülővárosának történeti iránt nagy érdeklődést tanúsító Ludaics ugyanis kiderítette, hogy a ráckevei ortodox zárda megszüntetése (1776. szeptember 7.) után a helyszínre kiszállt Köröskényi Károly kamarai prefektus tüstént összeíratta a szerzetesek hátrahagyott vagyonát. Az uradalmi tisztviselőnek a Nagyboldogasszony-templom építésére vonatkozó feljegyzése a kalugyerek állítólagos jegyzőkönyvei és a Henszlmann Imre által is említett latin nyelvű szöveg alapján készült. Ludaics azonban hiába figyelmeztetett arra, hogy a jegyzőkönyvek nincsenek meg (!), a márványkő feliratának pedig „kevés hitel tulajdoníthatatik, mert azon emlékkő az 1765-ik évben ... oda tétetett, azon csak csupa állításkép mondatik: miszerint a templom belseje először az 1320-ik évben festetett ki”¹³, észrevételeit a szakemberek teljesen figyelmen kívül hagyták.

Károly János a Vasárnapi Újság 1897. évfolyamában megjelent cikkében felvetette annak a lehetőségét, hogy a Szent Ábrahám-monostor Ráckeve belterületén feküdt: „Hogy a mai ev. reformátusok vagy a görög-keletiek temploma állt-e az egykori Sz.-Ábrahám pátriárka temploma helyén? sem Rómer Flóris, sem Henszlmann nem tudták megmondani ... az ev. református templomnak legalább is kelet részét régibbnek tartom, minthogy keletelve van, s az egykori szentély, sekrestye és czinterem katolikus jellegre mutat.”¹⁴

A Plébániai Évkönyvben (Historia Domus) is olvasható olyan bejegyzés, miszerint a református templom egy Árpád-kori kápolna helyére épült, ám a katolikus források adatai a korai időkre vonatkozóan meglehetősen

¹⁰ A Knájtner család naplója. Kiadta: *Fegyő János*. Ráckeve, 1992. 54. (Ráckevei Füzetek 15.)

¹¹ *Kereskényi Gyula*: Érd (Hamzsabég) és Batta (Százhalom) községek történeti vázlata. Székesfejérvár, 1874. 35–36.

¹² *Henszlmann Imre*: A görög nem-egyesültek temploma Ráckevén. In: Győri Történelmi és Régészeti Füzetek, 1863. 3. közlemény. 291.

¹³ *Ludaics Miksa*: A történeti emlékü ráckevei görög vallású szerb templom. In: Sürögöny, 1861. I. évf. 49. sz. 2.

¹⁴ *Károly János*: Ráckeve. In: Vasárnapi Újság, 1897. 39. sz. 643.

pontatlanok. A plébánia épületének eredetét az 1940-es években újra másolt *Historia Domus* például a 13. századig,¹⁵ míg Horváth Ferenc ráckevei plébános (1828–1845) 1448-ig vezette vissza.¹⁶

Károly János¹⁷ nyomán Bártfai Szabó László¹⁸, Kovács József László¹⁹ és Romhányi Beatrix²⁰ bizánci rítusú intézménynek tartják az apátságot. Feltevésüket minden bizonnyal Urosevics Daniló hipotézisére alapozták, aki szerint II. Béla király (1131–1141) szerb származású felesége, Iona királyné óhitű rácokat telepített a Csepel-szigetre, majd építtetett nekik egy kápolnát, amely később kolostorrá bővült.²¹ Mivel a régészeknek a nevezett építményt nem sikerült megtalálniuk, hitelessége erősen kérdésessé vált.

A Szent Ábrahám-monostor ortodox jellegét önmagában véve nem zárja ki az a tény, hogy szerzetesei 1211-ben Róbert veszprémi püspökkel pereskedtek. A középkori magyar egyházszervezetben ugyanis a görögkeleti egyházak – egy-két kivételtől eltekintve – a területileg illetékes latin (nyugati) szertartású megyéspüspök joghatósága alá tartoztak.²² A probléma inkább az, hogy a népi emlékezet és a források sokszor ellentétben állnak egymással.

Makkai László²³, Jankovich Miklós²⁴, Kubinyi András²⁵ és Horváth Lajos²⁶ királyi alapítású, bencés vagy ciszterci szerzetesek lakhelyének tartják a

¹⁵ *Historia Domus*. Ráckeve, 3.

¹⁶ SzfvPKL Ltsz.: 427. A parochiák biográfiai adatai espereskerületenként és plébániánként (Ráckeve).

¹⁷ *Károly János*: Fejér vármegye története. I. kötet. Székesfejérvár, 1896. 451.

¹⁸ *Bártfai Szabó L.*, 1938. 471.

¹⁹ *Kovács József László*: Adatok a ráckevei járás vázlatos történetéhez a honfoglalástól a XVIII. századig. In: *Tanulmányok a ráckevei járás múltjából*. Ráckeve, 1972. 13. (A továbbiakban: *Kovács József L.*, 1972.)

²⁰ *F. Romhányi Beatrix*: Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon. *Katalógus*. Bp., 2000. 62. (A továbbiakban: *F. Romhányi B.*, 2000.)

²¹ *Urosevics Daniló*: A magyarországi délszlávok története. Bp., 1969. 29.

²² *Pirigyi István*: A magyarországi görög katolikusok története. I. kötet. Bp., 1990. 51.

²³ *Makkai László*: Pest megye története. In: *Pest megye műemlékei*. I. kötet. Szerk.: *Dercsényi Dezső*. Bp., 1958. 69. (Magyarország műemléki topográfiája V.) (A továbbiakban: *Makkai L.*, 1958.)

²⁴ *Jankovich Miklós*: Buda-környék plébániáinak középkori kialakulása és a királyi kápolnák intézménye. In: *Budapest Régiségei*. XIX. kötet. Szerk.: *Gerevich László*. Bp., 1959. 71.

²⁵ *Kubinyi András*: A középkori Magyarország középkorai része városfejlődésének kérdéséhez. In: *Borsodi Levéltári Évkönyv V*. Szerk.: *Csorba Csaba*. Miskolc, 1985. 47. (A továbbiakban: *Kubinyi A.*, 1985.)

²⁶ *Horváth Lajos*: Ráckeve és Skaricza Máté históriás verse. In: *Tanulmányok Ráckeve múltjából*. Ráckeve–Szentendre, 1986. 15. (A továbbiakban: *Horváth L.*, 1986.) Hervay Ferenc sem tud olyan ciszterci Ábrahám-monostorról, amelyik a Csepel-szigeten feküdt a közép-

monostort. Amennyiben gondolatmenetük helyessége beigazolódik, akkor ez azt jelenti, hogy az apátság olyan kiváltságos (exempt) egyházi intézmény volt, amelynek fenntartásáról és javadalmazásáról a mindenkori uralkodók gondoskodtak, illetve a szerzetesek felett nem a veszprémi püspök, hanem az esztergomi érsek, mint a királyi ház első papja gyakorolta a joghatóságot.²⁷

Mielőtt a szerzetesek rendi hovatarozásának kérdését nyugvópontra juttatnánk, ismerkedjünk meg közelebbről két ráckevei szerzőnek, Fenyvesi (Mészáros) Lászlónak és Fegyő Jánosnak a munkásságával! Fenyvesi László az 1973. évi XII. Országos Szakmai Konferenciára benyújtott és különdíjjal jutalmazott pályamunkájában leszögezte: „Az 1500-as években fennálló Ábrahám-egyház egyszerű, torony nélküli gótikus építmény volt. A XIV. században készülhetett, s mint Skarica írja, a szerbek hozták rendbe és bővítették ki a XV. század közepén. Elődjének, az ős-Ábrahám-templomnak a megépítési ideje még nem ismeretes, de feltehetően a XII. században épülhetett legkésőbb, hiszen az 1211-es okirat már említi a Szent Ábrahám-monostort. Keletkezésének pontos dátumát csak a további kutatások tárhatják fel.” A szerb templomról pedig megemlíti, hogy „legrégibb őse még 1131–41 között keletkezett egyszerű kápolnaként, Ilona királynő jóvoltából. Néhány évtized múlva kolostorra bővült, s mint az 1332–37-es pápai tizedjegyzék mutatja, ekkor a Szent Miklós nevet viselte.”²⁸ Az idézetben előforduló Szent Miklós templomot Entz Géza művészettörténész is a mai református templom elődjének tekintette.²⁹

Fenyvesi László véleménye 1998-ra gyökeresen megváltozott: „Szent Ábrahám monostorát vagy az uralkodó, vagy a szigetet nászajándék gyanánt birtokló valamelyik királyné, esetleg világi földesúr alapíthatta ott, ahol a mai Tókert parkerdeje húzódik. Helyét a mű-templomrom jelöli az Architektúra Kiszövetkezet hagyományápoló tevékenységének köszönhetően. Utóbb már az Árpád-kori falut is a monostor védőszentjéről nevezték el Ábrahámberkének, végül Ábrahámtelkének, Szentábrahámteleknek. Cseketelke-Ábra-

---

korban. (*Hervay L. Ferenc*: Repertorium historicum ordinis Cisterciensis in Hungaria. Roma, 1984. passim)

²⁷ *Szeredy József*: Egyházjog különös tekintettel a magyar Szent Korona tartományaira, a keleti és a protestáns egyházakra. I. kötet. Bp., 1874. 539.; *Tresz Sándor*: Korjellemző kritériumok hazai középkori emlékeinkben. Diagnostica Historica. Szeged, 1937. 22. (Kolozsvár–Szegedi értekezések a magyar művelődéstörténelem köréből 35.); *Solymosi László*: Exemptio. In: Korai magyar történelmi lexikon (9–14. század). Főszerk.: *Kristó Gyula*. Szerk.: *Engel Pál* és *Makk Ferenc*. Bp., 1994. 206.

²⁸ *Mészáros László*: A középkor ráckevei templomok története (XII–XV. század). In: A Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Diákköreinek Kiadványai 1974. Szerk.: *Kóbor Jenő*, *Nagy István*, *Sípos József*. Szeged, 1974. 75. (A továbbiakban: *Mészáros L.*, 1974.)

²⁹ *Entz Géza*: Ráckeve. In: Pest megye műemlékei. II. kötet. Szerk.: *Dercsényi Dezső*. Bp., 1958. 15–16. (Magyarország műemléki topográfiája V.) (A továbbiakban: *Entz G.*, 1958.)

háamberke (Ábrahámtelek) Szent Miklós tiszteletére emelt plébániatemploma jó három kilométerrel délebbre állt az erdőben elhelyezkedő monostortemplomnál.” Vagyis nagyjából a mai református templom helyén. A folytatásból megtudhatjuk, hogy „a Szent Ábrahámról címzett tókerti, kettős tornyú monostortemplomot ... legkésőbb a XIII. század végén, de talán már IV. Béla (1235–1270) uralkodása alatt ... újjáépíthették ... Új szerzetesei Szent Ágoston remetéi közül kerültek ki. Legalább 1301–1302 fordulójától »frater Anctonius« (Antal testvér) töltötte be az »Ynsula Magna«, a Nagy-sziget ágostonos remeteszerezeteinek perjeli tisztségét, minimum 1308–1309 fordulójáig, vagy talán tovább is.”³⁰

Az Árpád Múzeum egykori igazgatója, Fegyó János a Ráckevei Újság 1993. évi számában közzétett írásában a Szent Ábrahám-monostor és a mai Ráckeve földrajzi kapcsolatára helyezte a hangsúlyt: „A Szent Ábrahámról nevezett monostort 1211-ben említi először oklevél. Minden bizonnyal a 12. sz.-ban épült görög szerzetesek számára és talán a tatárjárás idején néptelenedett el. A későbbiekben évszázadokon keresztül nem említik oklevelek ... A 12. századi Szent Ábrahám-templom a mai város központjában, a református templom helyén állt.”³¹ 1998-ban már valamivel árnyaltabban fogalmazott a szerző: „... a 13. század elején (1212.) említett Szent Ábrahám monostor azonos a Ráckeve és Szigetszentmárton között állt, a 19. század végén részben feltárt »puszta templomok« kolostorával, míg a ráckevei református templom azonos a Szent Ábrahám falu = Ráckeve, 12-13. századi falusi templomával.”³²

E rövid historiográfiai áttekintés során meggyőződhattünk arról, hogy az elmúlt százötven–százhatvan év alatt publikált írások behatóan foglalkoztak ugyan a Szent Ábrahám-monostor múltjával, de nem oldották meg annak rejtélyét. A kutatók bizonytalanságát részben a levéltári források szűkszávsága, részben az alapos régészeti feltárás hiánya okozza. Mindez persze még nem jelenti azt, hogy az eddig elvégzett munka hiábavaló lett volna, és hogy a további kutatások eleve kilátástalanok lennének. Szó sincs erről! De ahhoz, hogy közelebb jussunk az igazsághoz, a rendelkezésünkre álló adatokat új szempontok bevonásával célszerű megvizsgálni.

³⁰ *Fenyvesi László*: Ráckevei katolikus egyházközség története. Kézirat a ráckevei Katolikus Plébánia könyvtárában. Ráckeve, 1998. 17. és 19–20.

³¹ *Fegyó János*: Hol állhatott a Szent Ábrahám templom? In: Ráckevei Újság, 1993. V. évf. 10. sz. 4–5.

³² *Fegyó János*: Ráckeve az 1848–49-es forradalom éveiben. Ráckeve, 1998. 16. (Ráckevei Múzeumi Füzetek 1.)

Írott és tárgyi emlékek

Az 1211. január 26-án kelt oklevél alapján úgy tűnik, hogy Róbert veszprémi püspöknek tizedügyben nem görögkeleti, bencés, ciszterci vagy ágostonos szerzetesekkel támadt nézeteltérése, hanem Hebron-völgyi Ábrahám-rendi kanonokokkal, akik a per elvesztése után rövidesen elhagyták lakhelyüket, és számunkra egyelőre ismeretlen helyre távoztak.³³

Róbert veszprémi püspök 1216-ban ismét levelet intézett a pápához, amelyben azt kérte a római egyház vezetőjétől, hogy engedélyezze a jeruzsálemi német ispotályos rendház tagjainak a veszprémi egyházmegye területén fekvő „szigeti monostor” („monasterium de Insula, situm in mea dioecesi”) birtokbavételét. Györffy György nagyszabású történeti földrajzi munkájában feltételezi, hogy a szövegben említett egyházi intézmény – amely szerinte a Csepel-sziget déli részén állt – a német lovagrendnek szolgált átmeneti szálláshelyül.³⁴

A monostor további sorsáról azonban jóformán semmit nem tudunk. Megalapozatlan az a vélemény, hogy pusztulását a tatárjárás idézte elő, és valószínűleg nem igaz az a legenda sem, miszerint a sziget kilenc településének lakossága 1241–1242-ben Makófalván húzta meg magát. Makád első okleveles említése igen késői, 1430-ból való.³⁵

Mindazonáltal nem lehetetlen, hogy a 13. század végén vagy a 14. század elején Ágoston-rendi remeték kezére került a monostor, akiknek perjele (prior) 1308–1309-ben Antal testvér volt.³⁶ Romhányi Beatrix, aki több alkalommal is érintette a témát, az ágostonosok kolostorát Lórév környékére lokalizálta, s alapításával kapcsolatban úgy vélekedett, hogy annak 1345

³³ Koszta László: Az egyház és intézményei a középkori Pest és Pilis megyében. In: Pest megye monográfiája I/2. A honfoglalástól 1686-ig. Torma István közreműködésével szerkesztette Zsoldos Attila. Bp., 2001. 216.

³⁴ Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta, collecta ac serie chronologica disposita ab Augustino Theiner. Tomus primus. Romae, 1859. 4.; Árpád-kori és Anjou-kori levelek XI–XIV. század. Sajtó alá rendezte Makkai László és Mezey László. Bp., 1960. 129. Nr. 38.; Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. IV. kötet (Liptó, Máramaros, Nagysziget, Nógrád, Nyitra, Pest és Pilis megye). Bp., 1998. 204.

³⁵ Bóna Imre: Csepelsziget. In: Acta Litterarum ac Scientiarum Reg. Universitatis Hung. Franciscus-Josephinae. Tom. IV. Fasc. 1. Szeged, 1937. 16.; Szombathy Viktor: A Csepel-sziget. Bp., 1961. 29. (Pest megyei tájak); Kovács József L., 1972. 13.; Mészáros L., 1974. 73.; Bakács I., 1982. 399. Nr. 1497.

³⁶ CD., VIII/1. 316.; Anjou-kori Oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. II. kötet (1306–1310). Szerk.: Kristó Gyula. Bp.–Szeged, 1992. 219–220. Nr. 505. (a továbbiakban: AOklt.)

előtt kellett megtörténnie.³⁷ Nem vitás: a rend 15. századi kolostorjegyzéke valóban említést tesz egy „conventus insule Danuby Loreno”-ról (?),³⁸ amelyről könnyen elképzelhető, hogy azonos a lórévi rendházzal. Így viszont felvetődik az a kérdés, hogy az ágostonos remeték miért Lórév mellett telepedtek le, s nem a már meglévő Szent Ábrahám-apátságot választották apostoli munkájuk színhelyének. Óvatosságra int továbbá az „insule Danuby” kifejezés is, mivel a Csepel-szigetet a középkorban majdnem mindig „Nagy-szigetnek” (Insula magna) – és nem egyszerűen „szigetnek” vagy „dunai szigetnek” – nevezték, utalva a terület térbeli kiterjedésére és politikai jelentőségére.³⁹

A Szent Ábrahám-monostor hajdani birtokáról a budai káptalan 1303. évi okleveléből értesülünk először. A német származású Eglolf királyi számszerijmester és fia, János tíz márkáért eladták „Ábrahámberke másképp Cseketelke” („Abraamberke seu Ceketeluke”) nevű földjük fele részét Ersei Vilmos fiának, Jánosnak. A határleírás alapján az említett terület a mai Ráckeve és Szigetszentmárton–Szigetújfalu között helyezkedett el, annak is az északi részén.⁴⁰

Ábrahámberke nyilván Ábrahám pátriárkáról kapta a nevét, s mint földrajzi fogalom a monostor külsőségét jelölte. Erre utal a – berke utótag. Cseketelke pedig – a legtöbb -telke végződésű településhez hasonlóan – magános szállás lehetett a Duna mentén.⁴¹

A Cseketelke szó előtagja a régi magyar „csekik” = „átkel”, „átgázol” igéből származik, következésképpen a település neve az átkelőrévvel, a vízi szállítással függött össze.⁴² A nyugat-magyarországi helynevek tanulmányozása során Tagányi Károly és Belitzky János megfigyelte, hogy a Cseke-típusú földrajzi nevek szoros kapcsolatban állnak a besenyő népcsoporttal.⁴³

³⁷ Romhányi Beatrix: Ágostonrendi remeték a középkori Magyarországon. In: *Aetas*, 2005. 20. évf. 4. sz. 92–93. és 100.; *F. Romhányi B.*, 2000. 41.

³⁸ Petrovich Ede: Új magyar egyetemi vonatkozású adatok a XV. századból egy római levél-tárban. In: *Filológiai Közöny*, 1970. XVI. évf. 1–2. sz. 159.

³⁹ Puruczki Béla: A Csepel-sziget nevei. In: *Magyar Nyelv*, 1969. LXV. évf. 1. sz. 73–74.

⁴⁰ MOL Diplomatai Levéltár. 86 895.; *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. III. kötet. Bp., 1897. 297. és 313.; *AOkt.*, I. 263. Nr. 516.; *Bakács I.*, 1982. 108. Nr. 296.

⁴¹ Kubinyi András: Csepel története a Vasgyár alapításáig. In: *Csepel története*. Bp., 1965. 10.; *Kristó Gyula*: Szempontok korai helyneveink történeti tipológiájához. In: *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Historica. Tomus LV. Szeged*, 1976. 91.; *Horváth L.*, 1986. 15.

⁴² *Virágh Rózsa*: Magyar helységneveink eredete (A magyar helynévkutatás eredményei). Szeged, 1931. 26.; *Baán Kálmán*: Ősi magyar személynevek. Bp., 1944. 37.

⁴³ *Tagányi Károly*: Gyepű és gyepűelve. In: *Magyar Nyelv*, 1913. IX. kötet. 6. sz. 262–263.; *Belitzky János*: A magyar törzsek és nemzetségek vándorlása. In: A gróf Klebelsberg Kunó

Ráckevétől délnyugatra található egy Besnyó nevű dűlő, amelynek helyén a 14. században még lakott falu állt. Köztudott továbbá az is, hogy az Anjoukorban három alkalommal besenyő származású személy töltötte be a Csepel-sziget ispáni tisztét.⁴⁴ Ezek ismeretében talán nem túlzás azt állítani, hogy Ráckeve két korai előtelepülésén, Besnyón és Őrszigeten zömében besenyők éltek a 13–14. század folyamán, akik közül néhányan eljuthattak a szomszédos Cseketelkére is.

Henszlmann Imre az 1860-as években régészeti feltárást végeztetett Ráckevétől északra. Eredményeiről 1888-ban számolt be az *Archaeológiai Értesítő*ben: „Közel Ráczkevéhez a szigeten jelenlétemben temetői kápolna ásatott ki 1862-ben. Ez félkörívű apszissal ellátott hosszúkás négyszög volt, oldalán kis négyszög épület, vagyis inkább csontház; mert itt tömérdek emberi csontot találtunk. Ugyanitt tömérdek római emlékkő került napfényre, nevezetesen egy Vertumnus vagy Silvanus istenség dombormű szobra.”⁴⁵

A legutóbbi ásatási munkálatokat 1975-ben Tettamanti Sarolta irányította. Az előkerült leleteket így értékelte a régész: „Útépítéssel megbolygatott középkori települést, temetőt hitelesítettünk. A 7 feltárt – megbolygatott – sírok mellékletei közül az egyikből övvereteket, a másiktól szép pártádszeket emeltünk ki. A 34×270 m-es szelvényszakasz közvetlen közelében domborműves oltártöredék került elő, lapos, de szépen faragott domborművel: ülő alak lanttal, körülötte állatok, fák (Dávid király). A XIII–XIV. századi Szentábrahámtelke faluval azonosítható lelőhely a templomtól D-re került el.”⁴⁶

Henszlmann Imre és Tettamanti Sarolta leírását a 17–18. századi térképek is alátámasztják. A Luigi Ferdinando von Marsiglinek tulajdonított metszeten (17. század vége) és Leopold Franz von Rosenfeld (1728) térképén két jól kivehető templomrajz,⁴⁷ Andreas Kneidinger mérnök 1767–1779

Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve V. Szerk.: *Károlyi Árpád és Angyal Dávid*. Bp., 1935. 77.

⁴⁴ *Pesty Frigyes*: Az eltűnt régi vármegyék. I. kötet. Bp., 1880. 83.; *Wertner Mór*: Adalékok a XIV. századbeli magyar világi archontológiához (II. közlemény). In: *Történelmi Tár*, 1907. 3.; *Hajdú Mihály*: A Csepel-sziget helynevei. Bp., 1982. 166–167.; *Györffy György*: A magyarság keleti elemei. Bp., 1990. 153–154.; *Horváth Lajos*: Pest-Pilis-Solt vármegye kialakulása és működése 1659-ig. Bp., 1995. 183–184. (*Pest Megyei Levéltári Füzetek* 24.); *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1437. I. kötet. Bp., 1996. 123.

⁴⁵ *Henszlmann Imre*: Honi műemlékeink hivatalos osztályozása. In: *Archaeológiai Értesítő*, 1888. Új folyam. VIII. kötet. 139.

⁴⁶ *Régészeti Füzetek*. Ser. I. No. 29. 1976. 84. 160. jelentés (*Tettamanti Sarolta*); *Kubinyi A.*, 1985. 46–47.

⁴⁷ *Frey, Dagobert*: Csepel-sziget térképe 1728-ból. In: *Archaeológiai Értesítő*, 1928. XLII. évf. 161.; *C. Wilhelmb Gizella*: Ráckeve látképe és a Csepel-sziget térképe a XVII. század végéről. In: *Studia Comitatus* 1. Tanulmányok Pest megye múzeumaiból. Szerk.: *Ikvai*

között készült atlaszában „Alte Kirchen” (régí templomok),⁴⁸ az első katonai felmérésen (1783) „Alte Kirch mauer” (régí templomrom) felirat mutatja a régészek által felszínre hozott építményeket.⁴⁹

A korábbi helytörténeti munkák eredményeit felhasználva Entz Géza úgy vélte, hogy a 18. századi térképeken látható épületmaradványok a hajdani ábrahámteleki monostor helyét jelzik. Elméletét Zalai Vargha István ráckevei jegyző 1794-ben rajzolt térképére, Veszprémi Fejes Ambrus város-történetére és Tamássy Andor feljegyzéseire alapozta.

Zalai Vargha István az általa szerkesztett térképhez magyarázatként az alábbi gondolatot fűzte: „A rajzolat olyan forma lesz, mely a mostani formáját is mutatja Ráczevinek és fekvését, azonban a régi kiterjedését is némi nemüképpen ábrázolja a Szent Márton felé volt Pusztá templomok is bele ejtetnek a Város régi formájába, mert mi úgy gondolkoztunk, hogy az is Ráczevi volt valaha valósággal, és a rajzolat azt mutatja, hogy a Város néhanapján addig terjedett, míg a viszontagságok nem érték.”⁵⁰ Veszprémi Fejes Ambrus 1812-ban a „Pusztá templomok”-at „kettős pusztá torony”-nak minősítette, s ebből Entz Géza azt szűrte le, hogy „a kettős pusztá torony félreérthetetlenül monostortemplomra utal.”⁵¹

Csakhogy Zalai Vargha nem azt akarta bizonyítani, hogy a „Pusztá templomok” a Szent Ábrahám-monostor romjai, hanem hogy azok kezdettől fogva Ráckeve tulajdonát képezték. Ezzel szemben Veszprémi Fejes Ambrus a romokat a hajdani ábrahámteleki apátság maradványainak tulajdonította, így járulva hozzá a „kettős pusztá torony” elnevezés megszületéséhez.⁵²

Ma már tudjuk, hogy ilyenfajta magyarázkodásra nem lett volna szükség. A középkori latinságban ugyanis nemcsak a háromhajós, nyugati toronypárral ellátott ún. valódi monostorokat nevezték monasteriumoknak, hanem a kőből épült egytornyú templomokat is.⁵³ A Szent Ábrahám-apátság

Nándor. Szentendre, 1972. 132. Mindkét térképen „*alt. St. Marton*” („régí Szentmárton”) felirat szerepel. Ez tévedés, a romok nem Szigetszentmárton középkori helyét, hanem Ráckeve északi határát jelölik.

⁴⁸ MOL S 11. Kormányhatósági fondokból kiemelt térképek. Nr. 830/92. 99. és MOL Film-tár: 7925. doboz.

⁴⁹ Hadtörténelmi Levéltár. (A továbbiakban: HL) Térképtár. Első katonai felmérés (1783). Coll.: XIII. Sect.: 23. Méretarány: 1:28 800.

⁵⁰ Tamássy Andor: Adatok Ráckeve történetéhez. Ráckeve, 1950. Kézirat a ráckevei Árpád Múzeumban. Adattár. Leltári szám.: 161–75. 56.

⁵¹ Entz G., 1958. 38.

⁵² Miskei Antal: A ráckevei katolikus templomok. Ráckeve, 1999. 16.

⁵³ Valter Ilona: Középkori egyházi épületeink kutatása. In: Középkori régészetünk eredményei és időszerű feladatai. Szerk.: Fodor István és Selmeczi László. Bp., 1985. 319–326.; Török József: Szerzetes- és lovagrendek Magyarországon. Bp., 1990. 51.

ilyen kisebb „monostorszerű” építmény lehetett, vagy ahogy Skarica Máté nevezte: „kiseded egyház.”⁵⁴

A Szent Ábrahám-monostor hollétének tisztázása után joggal vetődhet fel a kérdés: mi volt a neve annak a falunak, amelyik eredetileg Ráckeve helyén állt. A kérdés megválaszolásához fontos támpontot nyújt Mátyás király 1465. augusztus 29-én kelt oklevele, amelynek egyik szakasza magyar fordításban így hangzik: „Mert ennek a földnek legközelebbi határa kelet felől a Duna folyótól kezdődik, ahol maga a folyó közelében egy mélyen [fekvő] új, földből készült biztos határjel [található], és aztán egyenesen halad egy másik földből készült határjel felé, innen kelet felé megy át, pontosan egy bizonyos Ábrahám-Telkinek nevezett berekhez, egészen a másik Duna folyóig [Nagy-Dunáig], elválasztódva és elhatárolódva Szent Márton falu és a mondott Újfalu határaitól, végre a mi földünk elnyúlik a Duna folyó alá egészen Lorén [Lórév] falu határáig...”⁵⁵

Az idézett szöveg nem hagy kétséget afelől, hogy a 15. században Ráckeve és Szigetszentmárton közti területet Ábrahámberkének, és nem Cseketelkének hívták, jóllehet a két fogalom a 14. században még fedte egymást. (Szent-)Ábrahámtelkén viszont a középkorban Kiskevit, (Rác-)Kevit, a mai Ráckevét értették, amint ez V. László király 1455. július 1-én kelt oklevelében is olvasható: „Zenth-Abraham-Teleke, alio nomine Kiss-Kevi.” Magyarul: Szentábrahámteleke, más néven Kiskevi.⁵⁶

Skarica Máté elmondja, hogy a Csepel-szigeten megtelepedő szerbek a Nagyboldogasszony-templom felépítése előtt a Szent Ábrahám-monostort kibővítették („nagyobb boltot csinálának”).⁵⁷ Ha a prédikátor közlését hitelesnek fogadjuk el, akkor az eredetileg román stílusú apátságna 1440 és 1487 között, a későgótika virágkorában kellett újjáépülnie.⁵⁸ De elképzelhető az is, hogy a rácok 1440-ben nem a Szent Ábrahám-monostort vették birtokba, hanem felújítottak egy már meglévő kápolnát vagy templomot a mai Ráckeve belterületén, s azt később a magyaroknak engedték át.⁵⁹ Bárhogy is történt a valóságban, az mindenféleképpen elgondolkodtató, hogy Arányi

⁵⁴ OSzKK Fol. Hung. 2904. 4. fol. 1.; *Magdics I.*, 1888. 90.

⁵⁵ *Magdics I.*, 1888. 44.

⁵⁶ SzfvPKL Ltsz.: 1511. Nr. 58. és 66.; *Magdics I.*, 1888. 33. és 40.

⁵⁷ OSzKK Fol. Hung. 2904. 4. fol. 1.; *Magdics I.*, 1888. 90.

⁵⁸ *Pelsőczy Ferenc*: Középkori monostorok a székesfehérvári egyházmegye területén. Kézirat a Székesfehérvári Püspöki és Káptalani Levéltárban. Leltári szám: 1689/a. Székesfehérvár, 1967. 3.; *Dercsényi Dezső-Zádor Anna*: Kis magyar művészettörténet (A honfoglalás korától a XIX. század végéig). Bp., 1980. 146–158. (Képzőművészeti Zsebkönyvtár)

⁵⁹ *Kubinyi A.*, 1985. 48.

Lajos a 19. század utolsó harmadában gótikus formákat figyelt meg a város református templomán.⁶⁰

Talán nem tévedünk nagyot, ha a szerbek által eleinte használt templomot a ráckevei református templom helyén keressük, amelynek védőszentje a középkorban Szent Miklós volt.⁶¹ Az 1332 és 1337 között Magyarországon járt pápai tizedszedők Szigetszentmárton, Szigetújfalu és Lórév között összeírtak egy Szent Miklós „egyház”-at, amelynek Péter nevű plébánosa öt márká jövedelem után fizette a tizedet. Ez a templom egyhajós, nyolcszög felével záródó, támpilléres, gótikus elemekkel bővített épület lehetett a 14. század elején.⁶²

Összegzés

Összegzésképpen elmondható, hogy a román stílusban épült, s a minden valószínűség szerint királyi alapítású Szent Ábrahám-monostor Ráckevétől két-három kilométerrel északra állt. Kezdetben Ábrahám-rendi kanonokok laktak benne, akik a 13. század elején kiváltságos (exempt) jogállásuk elvesztése miatt összetűzésbe kerültek Róbert veszprémi püspökkel. Miután a pert elvesztették, odébb álltak, így aztán a monostor elnéptelenedett. Lehetőséges, de nehezen igazolható, hogy az épület a német lovagok vagy az Ágoston-rendi remeték kezére jutott, bár vitán felül áll, hogy az utóbbiak a 14. század elején megfordultak a Csepel-szigeten, s Antal perjel személyében előjárójuk nevét is megőrizték a források. A sokáig elhagyatott állapotban lévő apátságot 1788-ban felrobbantották, majd köveit beépítették a református templom tornyába.⁶³ A pusztítás során a romok teljesen megsemmisültek, mert azokat sem az 1839. évi Csepel-szigeti térképen, sem az 1856–1860 között készült második katonai felmérésen nem tüntették fel.⁶⁴

⁶⁰ *Arányi Lajos*: Általános jelentés a pestmegyei, pilisi és váci járások egyes községeiben kutatót műemléki (nemkülönböző egyéb régészeti) adatok dolgában. In: *Archaeológiai Közlemények*, 1877. XI. kötet. Új folyam. VIII. kötet. 2. füzet. 2.; *Arányi Lajos*: A pilisi járásban föllelt nevezetes régiségek. In: *Archaeológiai Értesítő*, 1881. Új folyam. I. kötet. XX–XXVII.

⁶¹ *Entz G.*, 1958. 15–16.

⁶² *Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. Series prima. Tomus primus.* Vatikáni magyar okirattár. Első sorozat. Első kötet. Bp., 1887. 182.; *Ortvay Tivadar*: Magyarország egyházi földleírása a XIV. század elején a pápai tizedjegyzékek alapján feltüntetve. I. kötet. Bp., 1891. 4.

⁶³ SzfvPKL Kuthy István plébániatörténeti kéziratai. 2. doboz (Ráckeve); *Magdics I.*, 1888. 144.

⁶⁴ Pest megyei Levéltár. T 18. Vízhelyzeti térképe a Dunának és árjainak ... K. Dunamérsi Intézet, 1839.; HL Térképtár. Második katonai felmérés (1856–1860). Coll.: XXXII. Sect.: 53. Méretarány: 1: 28 800.

A monostorhoz tartozó falu, (Szent-)Ábrahámtelke gyaníthatóan a mai Ráckeve belterületén helyezkedett el. Plébániatemplomát Szent Miklós tiszteletére szentelték fel. Ezt a templomot a betelepülő szerbek 1440 és 1487 között gótikus stílusban átépítették. Bognár József azon állítását, miszerint „Ráckeve és Szent-Márton közt Sz. László falu feküdt” a középkorban, semmilyen korabeli irat nem valószínűsíti.⁶⁵

---

⁶⁵ *Bognár J.*, 1843. 174. 2. jegyzet

FÜGGELÉK

1.

III. Ince pápa levele a győri püspökhöz, a tihanyi apáthoz és a vasvári préposthoz
(1211. január 26.)

Innocentius ep(iscopus) servus servorum Dei. Venerabili fr(atr)i [Petro] ep(iscopo) Geuriensi et dilectis filiis abb(at)i de Tihon et prepo(s)ito de ferreo castro Vesprimien(sis) et Geurien(sis) dio(e)c(es)is salu(tem) et ap(osto)licam ben(edictionem). Sua nobis venerabilis frat(er) n(oste)r [Robertus] Vesprimien(sis) ep(iscopus) conquestione monstravit, q(uo)d fr(atr)es de s(an)c(t)o Abraham Vesprimien(sis) dio(e)c(es)is quasdam decimas sibi debitas contra iustitiam detinent occupatas. Ideoq(ue) discretioni v(est)re per ap(osto)lica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis audiatis causam et app(e)ll(ati)one remota fine canonico ... facient(es), q(uo)d decrev(er)itis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Testes aut(em), qui fuerint no(m)i(n)ati, si se gr(ati)a, odio vel timore subt(r)axerint, sim(i)li districione cessante app(e)ll(ati)one cogatis perhibere testimoniu(m) veritati. Q(uo)d si non om(ne)s hui(us) exequendis poteritis intere(ss)e, tu frat(er) ep(iscop) e cum eor(um) alt(er)o ea nich(il)ominus exequaris. Dat(um) Lateran(i) s(eptim)o k(alend)as febr(uari) pontificat(us) n(ost)ri anno quarto decimo.

Magyar fordítás:

Ince püspök, Isten szolgáinak szolgája. A tiszteletre méltó testvérnek, [Péter] győri püspöknek és kedvelt fiaimnak, a veszprémi és győri egyházmegye tihanyi apátjának és vasvári prépostjának üdvözlétet és apostoli áldást.

Tiszteletre méltó testvérünk, [Róbert] veszprémi püspök panaszában előadta, hogy a veszprémi egyházmegye Szent Ábrahámról [elnevezett] szerzetesei a neki járó bizonyos tizedeket jogtalanul lefoglalva visszatartják. Ezért ezen apostoli írással a ti döntésekre bízunk, hogy a felek összehívása után az esetet meghallgassátok és fellebbezés nélkül kánoni végzéssel ... megtéve, amit döntöttetek, egyházi fenytékkel határozottan megőriztétek. A tanukat pedig, akik nevesítve lesznek, hasonló szigorral fellebbezés nélkül kényszerítsétek tanúbizonytságot tenni az igazságért, ha hálából, gyűlöletből vagy félelemből kihúznák magukat. Ha pedig nem tudtok mindannyian részt venni az eset kivizsgálásában, akkor mindazonáltal te, püspök testvér, azon másikkal együtt vizsgálj ki azokat [a dolgokat]. Kelt Lateránban, február elseje előtti hetedik napon, pápaságom tizennegyedik évében.

Az oklevél őrzési helye: Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár. Decimae episcopales 1. (eredeti); Magyar Országos Levéltár. Diplomatikai Fényképgyűjtemény. 200 003. (másolat)

Latin nyelvű kiadása: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Studio et opera *Georgii Fejér*. VII/5. Budae, 1841. 203–204. Nr. XCVIII.

A veszprémi püspökség római oklevéltára. I. kötet. Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. Tomus primus. Ed. A collegio historicorum Hungarorum Romano. Bp., 1896. 19–20. Nr. XXVI.

2.

Róbert veszprémi püspök levele III. Honorius pápához (1216)

Reverendo in Christo patri ac domino H(onorio), Dei gratia sacrosancte romane ecclesie summo pontifici, R(ober)tus Vesprimiensis ecclesie humilis minister omnimodam reverentiam, obedientiam et orationes in Domino. Noverit vestra paternitas, quod monasterium de Insula, situm in mea dioecesi, fratres hospiales sancte Marie de domo teuthonicorum ex donatione domini Regis adierunt, tunc cum nulla in eodem monasterio vigeat religio: qui enim pridem in eo fuerant monachi, recesserant universi, et monasterium remanserat quasi penitus desolatum: ac sicut pro certo cognovi, Deo a fratribus eisdem in eodem monasterio cum magna instantia et honestate servitur, unde ego assensum prebeo ac supplico vestre paternitati, quatinus provisionem ac concessionem monasterii predicti factam a rege fratribus eisdem, dignemini apostolica auctoritate approbare ac confirmare, et statuere in perpetuum observandam.

Magyar fordítása:

Krisztusban tisztelendő atyának és úrnak, H(onoriusnak), Isten kegyelméből a római szentegyház főpapjának, R(óbert), a veszprémi egyház alázatos szolgája mindenképpen való tiszteletet, engedelmességet és imákat az Úrban.

Tudja meg Atyaságtok, hogy az én egyházmegyémbe fekvő szigeti monostort a király úr adományából Szent Mária ispotályos testvéreinek német rendháza vállalta fel akkor, mikor ebben a monostorban semmiféle istentisztelet nem volt. Azok ugyanis, akik ott régen szerzetesek voltak, mind elmentek, és a monostor úgyszólván teljesen elhagyatott volt. Mivel bizonyosan megtudtam, hogy ezek a testvérek abban a kolostorban Istennek nagy buzgósággal és tisztességgel szolgálnak, azért én beleegyezésemet adtam, s könyörgök Atyaságtoknak, hogy a mondott kolostornak a király által e testvéreknek való adományozását és átengedését apostoli hatalommal helybenhagyni, megerősíteni és örökké tenni méltóztassék.

Az oklevél őrzési helye: – (?)

Latin nyelvű kiadása: Vetera monumenta historica Hungarum sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta, collecta ac serie chronologica disposita ab *Augustino Theiner*. Tomus primus. Romae, 1859. 4. Nr. IV.

Magyar nyelvű kiadása: Árpád-kori és Anjou-kori levelek XI–XIV. század. Sajtó alá rendezte *Makkai László* és *Mezey László*. Bp., 1960. 129. Nr. 38.